

## SİLİFKE MÜZESİ'NDEN DOĞU AKDENİZ ÜRETİMİ AMPHORALAR

### *EAST MEDITERRANEAN AMPHORAS IN SILIFKE MUSEUM*

ERKAN ALKAÇ\*

**Özet:** Doğu Akdeniz Bölgesi'nde M.Ö. VIII. yüzyılın sonundan Geç Antikçağa kadar, farklı formlarda amphora üretilmiştir. Bölgedeki amphora üretimine dair çeşitli kanıtlar, kazılar ve yüzey araştırmalarında tespit edilmiştir. Bu amphoralar içerisinde bölgede üretilen zeytinyağı, şarap, defne yağı, balık çeşitleri gibi gıda ürünleri taşınmıştır. Silifke Müzesi'ndeki çalışmalarımızda Doğu Akdeniz üretimi yedi amphora grubu saptanmıştır. Silifke Müzesi'ndeki Doğu Akdeniz üretimi örnekleri, Sepet Kulplu, Suriye-Filistin Grubu, Kıbrıs-Kuzey Suriye Tek Kulplu, M 239, LR 1 Amphorası'nın B ve C Formları, LR 4 Amphorası ve AE 5 oluşturmaktadır. Özellikle Late Roman 1 amphoraları, Akdeniz ve Karadeniz'in birçok noktasına ulaşarak en geniş coğrafi yayılıma sahip grubu oluşturmaktadır. Müze'deki Doğu Akdeniz amphoraları yaklaşık M.Ö. VII. yüzyıla M.S. VII. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Silifke Müzesi • Doğu Akdeniz • Amphora • Üretim • Ticaret

**Abstract:** Different style of amphora was made in the Eastern Mediterranean Region from the end of the VIII century B.C. into Late Antiquity. Several proofs for the production of amphoras in the region were found during the course of excavations and surface surveys. The produce of the region including: olive oil, wine, daphne (laurel) oil, kinds of fish were carried in these amphora. During studies in Silifke Museum seven East Mediterranean made groups of amphora were determined. The examples of these East Mediterranean amphora groups in the Silifke Museum are: the basket handle, Syria-Palestinian Group, Cyprus-North Syria one handle, M 239, Late Roman 1 Amphoras B and C forms, Late Roman 4 Amphoras and AE5. In particular the Late Roman 1 Amphoras have the widest geographical distribution, found in many regions around the Mediterranean and Black Seas. The East Mediterranean amphoras in the Museum date to the period extending from between the VII century B.C. to the VII century A.D.

**Keywords:** Silifke Museum • Eastern Mediterranean • Amphora • Production • Trade

Antikçağ ticareti hakkında bilgiler aktaran amphoralar, genel olarak üretildikleri kent veya bölge isimleriyle sınıflandırılmıştır. Amphoralar, antikçağ ekonomisi hakkında araştırma yapanlar için, ticaretin yorumlanmasında kullanılan materyal kültür kanıtları olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak amphoralar içerisinde şarap, zeytinyağı, defne yağı ve salamura balık gibi temel gıda ürünleri taşınmıştır. Amphora üretim yerlerinin, amphoraların içerisinde taşınan ürünlerin ve tarihlerinin saptanması, antikçağ ticaretiyle ilgili değerlendirmelere önemli katkılar sağlamaktadır. Böylece ticari hareketlilik, ithalat-ihracat modelleri, üretimin niteliği ve boyutu, deniz yolları ve kullanılan limanlar gibi beşeri ilişkiler tespit edilebilmektedir. Amphoralar, antikçağda yaşanan ticari hareketlilik ve canlanmanın dışında, doğal afetlerin ve savaşların olumsuz izleri sebebiyle değişen ticari koşulları da açıkça ortaya koyabilmektedir<sup>1</sup>.

\* Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Mersin. ealkac77@gmail.com

<sup>1</sup> Şenol 2009a, 24, 26.



Fig. 1. Doğu Akdeniz Haritası

Doğu Akdeniz coğrafyası olarak tanımlayabileceğimiz Kıbrıs<sup>2</sup>, Pamphylia<sup>3</sup>, Kilikia<sup>4</sup>, Antiocheia<sup>5</sup>, Suriye-Fenike<sup>6</sup>, Filistin<sup>7</sup> ve Mısır<sup>8</sup> çevresinde, M.Ö. VIII. yüzyılın sonundan Geç Antikçağ'a kadar kesintisiz olarak amphora üretiminin yapılan kazılar ve yüzey araştırmalarıyla kanıtlanmıştır (fig. 1). Bölgedeki bu üretime dair kanıtlar, amphora fırınlarından, amphora atık tabakalarından, hatalı fırınlanmış örneklerden ve amphora mühürlere kadar uzandığı bilinmektedir. Kenaanlular, Akdeniz'de M.Ö. III. binyılda ticari amaçlı çift kulplu taşıma kaplarıyla faaliyetler gerçekleştirmişlerdir<sup>9</sup>.

Doğu Akdeniz'de uzun yüzyıllar boyunca amphora üretilmesinin temel nedeni, bölgenin uygun iklim ve coğrafi koşullarının zeytinciliğin ve bağcılığın yoğun olarak gerçekleştirilmesine olanak sağlamasıyla açıklamak mümkündür. Ayrıca bu öğelere ek olarak, bölgenin deniz ticaretinin odak rotaları üzerinde yer alması da önemli bir etkidir. Bu coğrafyada üretilen zeytinyağı ve şarap, bölge amphoralarıyla tüketici kentlere taşınmıştır<sup>10</sup>. Bunun sonucunda farklı dönemlere tarihlenen bölge üretimi amphoralar, Akdeniz ve Karadeniz'deki kazılarda bulunmuştur. Bunlar, Doğu Akdeniz ile diğer bölgeler arasındaki ticari ilişkilerin belirlenmesinde birer kanıt oluşturmaktadır. Buluntular, Doğu Akdeniz ürünlerinin her dönem tercih edildiğini de ortaya koymaktadır. Ayrıca Ege ve Karadeniz üretimi amphoraların Doğu Akdeniz'deki çok sayıda kentte ele geçmesi, karşılıklı ticari bağlantıları yansıtmaktadır. Ticari bağlantılar, bölge ekonomisinin belirli dönemler dışında sürekli olarak canlı kalmasına etken olmuştur.

Makale kapsamında incelenen amphoralar, Silifke Müzesi'ne satın alma, hibe ve müsadere yoluyla kazandırılmıştır. Çalışmada, müzedeki Doğu Akdeniz amphoralarının kataloglarını oluşturmak, üretim yerlerini saptamak, tipolojilerini belirlemek ve tarihleme konusunda öneride bulun-

<sup>2</sup> Karageorghis 1974, 115; Michaelides 1996, 149; Manning *et al.* 2000, 255; Demesticha 2003, 471-472 fig. 1.

<sup>3</sup> Grace 1973, 183-208.

<sup>4</sup> Cankardeş-Şenol – Şenol 2003, 119-143; Rauh 2004, 329-336; Cankardeş-Şenol – Alkaç 2007, 328; Burrigato *et al.* 2007, 690-691; Autret *et al.* 2010, 203-207.

<sup>5</sup> Empereur – Picon 1989, 224-248.

<sup>6</sup> Şenol 2009b, 100-102.

<sup>7</sup> Riley 1975, 30.

<sup>8</sup> Şenol 2010, 141-173.

<sup>9</sup> Cankardeş-Şenol 2009, 12.

<sup>10</sup> Cankardeş-Şenol – Şenol 2003, 119-143.

mayı amaçlamaktadır. Burada, örneklerin buluntu yerlerinin kesin olarak belli olmamasından dolayı amphoraların tipolojik özellikleri dikkate alınarak benzerleriyle karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Bu amphoralar, Doğu Akdeniz Bölgesi'nin ticari ilişkilerinin belirlenmesinde araştırmacılara katkıları sunacaktır.

Silifke Müzesi'ndeki çalışmamızda, Doğu Akdeniz üretimi olarak toplam yedi tip amphora grubu tespit edilmiştir (fig. 2). Bunlar, aşağıda gruplanmıştır:

- I. Sepet Kulplu Amphora
- II. Suriye-Filistin Grubu Amphorası
- III. Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu Amphora
- IV. M 239 Amphorası
- V. Late Roman 1 Amphorası B ve C Formları
- VI. Late Roman 4 Amphorası (Gaza Bölgesi)
- VII. Mısır Amphorası/Amphores Egyptiennes (AE) 5-6

#### I. Sepet Kulplu Amphora (Kat. no. 1-2, fig. 3-4)

Sepet Kulplu amphoralar, Doğu Akdeniz Bölgesi'nin en erken amphora grupları arasında yer almaktadır ve formun üretim yeri konusu problemlidir. Bu gruba ait atölye, fırın veya atık tabakalarına henüz saptanamamış olması, üretim yeriyle ilgili tartışmaların özellikle Suriye-Fenike ve Kıbrıs üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Kıbrıs'ta bulunmuş bir Sepet Kulplu amphora üzerinde adanın hece alfabetiyle oluşturulmuş yazıtın tespit edilmesi, tipin burada üretilmiş olabileceğini ortaya koymuştur<sup>11</sup>. Ayrıca Kıbrıs Salamis'te M.Ö. VII. yüzyılın ortası-VI. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen tabakalarda yoğun ele geçmiştir. Bunun sonucunda, Kıbrıs'ın Sepet Kulplu amphoraların üretim yeri olabileceği konusundaki fikirleri güçlendirmiştir. Ayrıca Beyrut'taki kazılarda ele geçen Sepet Kulplu amphoralarda üç değişik kil örneğinin saptanması, Kıbrıs dışında Levant Bölgesi'nde de üretilmiş olabilecekleri ihtimalini doğurmuştur<sup>12</sup>. Tell Kazel'de bir Sepet Kulplu amphoradaki Fenike alfabetiyle yazılmış mührün saptanması bu görüşü desteklemiştir. İki bölge dışında, M.Ö. VII. yüzyıla ait örneklerin ele geçtiği Rhodos da, üretim alanı olarak düşünülmüştür<sup>13</sup>.

Sepet Kulplu amphoraların genel olarak tipolojik özellikleri açısından benzerlikler taşıdıkları görülmektedir. Bunlar, aynı dönem içerisinde bazı form farklılıklarıyla yüzyıllar boyunca üretilmiş-



Fig. 2. Silifke Müzesi'ndeki Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar

<sup>11</sup> Şenol 2004, 10; Sepet kulplu amphoraların mühürleri için Cankardeş-Şenol 2006, 130.

<sup>12</sup> Aubert 2004, 39.

<sup>13</sup> Şenol 2009b, 103.

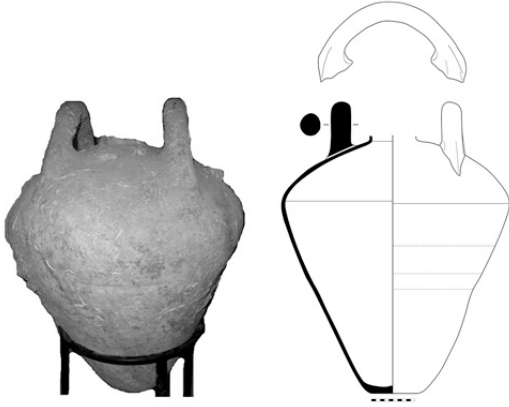


Fig. 3. Sepet Kulplu Amphora

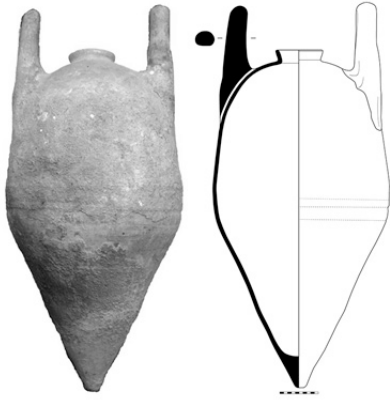


Fig. 4. Sepet Kulplu Amphora

daralmaktadır. Amphoranın benzer örnekleri, Taşucu<sup>25</sup>, Bodrum<sup>26</sup> ve Marmaris müzelerinde<sup>27</sup>, M.Ö. VII. yüzyıla tarihlenmiştir. Müzedeki Sepet Kulplu amphoranın diğer benzerleri, Kelenderis<sup>28</sup> ve Tell Keisan<sup>29</sup> kazılarında bulunmuştur. Bu örnek, kil özelliklerinden dolayı Kıbrıs üretimi olmalıdır ve form açısından da M.Ö. VII. yüzyıl tarihi önerilebilir.

Müzedeki diğer Sepet Kulplu amphora, dışı yuvarlatılmış bir ağza ve kısa boyuna sahiptir (Kat.

tir<sup>14</sup>. Bu amphora tipinin en erken örnekleri, Salamis'te M.Ö. VIII. yüzyılın sonuna<sup>15</sup>, Tell Sukas'ta M.Ö. VII. yüzyılın ilk yarısına<sup>16</sup> ve Kekova açıklarındaki batıkta ise M.Ö. VII. yüzyılın sonuna<sup>17</sup> tarihlenmektedir. Formun en geç örnekleri, Beyrut'ta<sup>18</sup> ve Tell Kazel'de<sup>19</sup>, M.Ö. II. yüzyılın sonlarına tarihlenen tabakalardan ele geçmiştir<sup>20</sup>. Tarsus'ta<sup>21</sup> ve Salamis'te<sup>22</sup>, formun M.Ö. III. yüzyıla tarihlenen bazı örneklerinde, sepet kulpun omuzla birleştiği noktada yuvarlak formulu mühürler bulunmaktadır. Arkaik Dönem'den itibaren Sepet Kulplu amphoraların coğrafi yayılımında, Doğu Akdeniz'deki birçok kentin ön plana çıktığı tespit edilmiştir<sup>23</sup>. Buna karşın sepet kulplu amphoralar, bazı merkezlerdeki birkaç örnek dışında, Batı Akdeniz'de görülmemektedir<sup>24</sup>.

Silifke Müzesi'nde Sepet Kulplu iki amphora tipi tespit edilmiştir. Birinci tipin ağız kenarı tamamen kırıktır (Kat. no. 1, fig. 3). Kulplar, dikey kesitli yuvarlak formudur ve ağız kenarını aşmaktadır. Gövde, kalın ve ovoidal forma sahiptir. Omuzdan gövdeye geçiş, oldukça keskindir. Bu, Sepet Kulplu amphoraların erken örneklerinin karakteristik özelliğidir. Gövde, düz kaideye doğru

<sup>14</sup> Sepet Kulplu amphoraların formları için bk. Leidwanger 2005-2006, 24-31.

<sup>15</sup> Karageorghis 1974, 115.

<sup>16</sup> Riis 1979, 20 figs. 50-52.

<sup>17</sup> Özdaş *et al.* 2012, 119-120.

<sup>18</sup> Aubert 2004, 39.

<sup>19</sup> Badre *et al.* 1994, 269 fig. 8e.

<sup>20</sup> Şenol 2009b, 102-103.

<sup>21</sup> Cankardeş-Şenol 2006, 130 fig. 198.

<sup>22</sup> Calvet 1972, 54 no. 109 fig. 119.109.

<sup>23</sup> Calvet 1986, 504-514 fig. 3.

<sup>24</sup> Şenol 2003a, 3.

<sup>25</sup> Şenol 2009b, 186 no. 10.

<sup>26</sup> Alpözen *et al.* 1995, 70.

<sup>27</sup> Şenol 2003a, 3, no. 1.

<sup>28</sup> Zoroğlu 1996, 276 fig. 11; Arslan 2010, 67 no. 222-223 lev. 21.

<sup>29</sup> Lehmann 1996, 443 lev. 79 no. 421a/1.

no. 2, fig. 4). Omuzun üzerinde başlayan oval kesitli dikey kulplar, ağız kenarını aşmaktadır. Gövde, silindirik bir yapıya sahiptir ve gövdenin en geniş noktasında ince yivler görülmektedir. Gövdenin altında kaideye doğru daralan konik sivri dip bulunmaktadır ve bu amphora astarla kaplıdır. Müze-deki bu tipin benzerleri, Tell Mikhal'de M.Ö. 525-450<sup>30</sup>, Vouni'de M.Ö. 475 sonrası, Ma'agan Mikhael Batığı'nda M.Ö. geç V. yüzyıla<sup>31</sup> ve Kelenderis'te M.Ö. V. yüzyıla<sup>32</sup> tarihlenmektedir. Silifke Müzesi'ndeki Sepet Kulplu amphora, kil ve katkı özelliklerinden dolayı Kıbrıs üretimi olmalıdır ve form özelliklerinden dolayı da M.Ö. V. yüzyıla tarihlenmektedir.

## II. Suriye-Filistin Grubu Amphorası (Kat. no. 3, fig. 5)

Fenike veya Torpido formu amphoralar olarak da anılan ve Pers İmparatorluğu'nun hakimiyeti altındaki Doğu Akdeniz'deki merkezlerde yoğun ele geçen bu formun örneklerinin üretim yeri konusu tartışmalıdır. Tel Michal, Tell el-Hesi ve Apollonia'da saptanan örnekler üzerine yapılan kil analizlerinin sonuçları, bu formun Lübnan civarlarında üretilmiş olabileceğini ortaya koymuştur<sup>33</sup>. Buna ek olarak farklı kil yapısına sahip benzer formu amphoraların Suriye-Filistin kıyıları boyunca Akko'dan Al Mina'ya kadar geniş bir sahil kesiminde üretilmiş olabileceği de ileri sürülmektedir<sup>34</sup>. Mısır'da formun

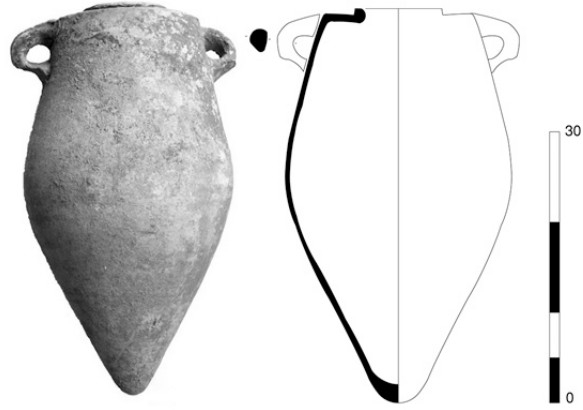


Fig. 5. Suriye Filistin Grubu Amphorası

M.Ö. V. yüzyıldan IV. yüzyılın ortalarına kadar taklitlerinin üretildiği tespit edilmiştir. Grubun amphoraları özellikle, Suriye, İsrail, Lübnan ve Mısır'da yoğun olarak bulunmuştur. Ayrıca Iber Yarımadası, Kuzey Afrika ve Anadolu'nun güney kıyılarında da rastlanmaktadır. Buna karşın form, Ege Havzası'nda nadiren ele geçmiştir. Grubun amphora örnekleri arasında dönemsel form farklılıkları görülmektedir<sup>35</sup>.

Silifke Müzesi'nde bu form grubuna ait sekiz örnek tespit edilmiştir. Bunların ağız kenarlarının ucu, yuvarlatılarak dışa çekilmiştir ve boyunları kısadır (Kat. no. 3, fig. 5). Boyundan omuza, keskin bir geçiş söz konusudur. Yivli kulplar, omuzun hemen altına dik olarak yerleştirilmiştir. Gövde, projeksiyon noktasında yuvarlak bir kavis yapmaktadır. Gövdenin bu özelliği, tarihleme kriteri olarak kullanılmaktadır. Kaide ise koniktir. Bu amphoranın benzerleri, Elephantine<sup>36</sup> ve Taşucu Amphora Müzesi'ndeki<sup>37</sup> örnekler, M.Ö. V. yüzyılın ikinci yarısı-IV. yüzyılın başlarına, Kelenderis'te M.Ö. V. yüzyıla<sup>38</sup>, Kıbrıs'ta 475-400<sup>39</sup> ve Tell el-Herr'de M.Ö. VI.-IV. yüzyıllar arasına<sup>40</sup>

<sup>30</sup> Singer-Avitz 1989, 121 fig. 9. 3 no. 9, 142 fig. 9. 17 no. 143.

<sup>31</sup> Leidwanger 2005-2006, 27.

<sup>32</sup> Zoroğlu 1994, 63 fig. 78; Zoroğlu *et al.* 2009, 34 no. 1 fig. 2.

<sup>33</sup> Şenol 2009b, 102.

<sup>34</sup> Regev 2004, 343.

<sup>35</sup> Şenol 2009b, 101-102.

<sup>36</sup> Aston 2007, 434 fig. 11. 2044.

<sup>37</sup> Şenol 2009b, 179 no. 3.

<sup>38</sup> Zoroğlu 1994, 63 fig. 77.

tarihlenmektedir. Sakkara'daki kazılarda da, Silifke örneğine benzeyen amphora parçaları ele geçmiştir<sup>41</sup>. Benzer amphoralardan yola çıkarak bu örnek için M.Ö. V. yüzyılın ikinci yarısı-IV. yüzyılın başlarını tarih olarak önerilebilir.

### III. Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu Amphora (Kat. no. 4-5, fig. 6-7)

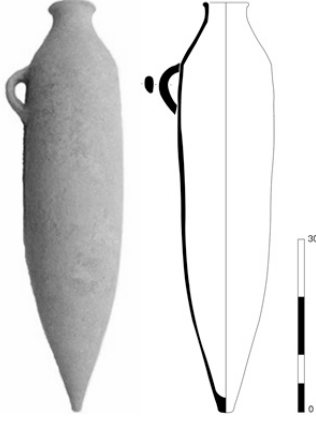


Fig. 6. Suriye-Filistin Tek Kulplu Amphora

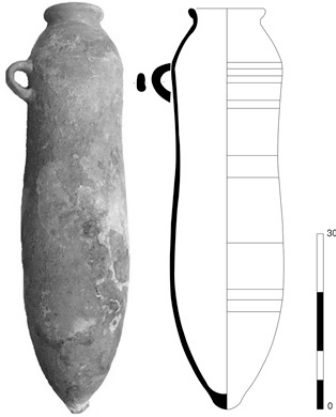


Fig. 7. Suriye-Filistin Tek Kulplu Amphora

(Kat. no. 4, fig. 6). Omuzun gövdeyle birleştiği noktada belirgin bir çıkıntı görülmektedir. Aynı yerde, dik olarak yerleştirilmiş oval kesitli tek kulp bulunmaktadır. Silindirik şeklindeki gövdenin konik kaideye doğru daraldığı izlenmektedir. Gövdede, yivler yer almaktadır. Silifke Müzesi'ndeki birinci tipin form açısından yakın benzerleri, Kilikia'da Nagidos'ta M.Ö. V.-IV. yüzyılın başına<sup>46</sup>, Kıbrıs'ta 475-400<sup>47</sup>, Suriye-Filistin'de Ras Shamra'da M.Ö. V. yüzyılın ikinci yarısına<sup>48</sup>, Tell

Torpedo veya Pers tipi olarak da adlandırılan Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu amphoraların üretim yeri konusu henüz kesinlik kazanmış değildir. Bu form, Doğu Akdeniz'de özellikle Kıbrıs'ta yoğun olarak bulunmuştur. Bundan dolayı formun üretim yerinin Kıbrıs olabileceği ileri sürülmüştür. Buna karşın adada bu amphora formunun üretimine dair kanıtlar tespit edilememiştir. Bu form, Kıbrıs dışında Filistin ve Suriye'deki kazılarda da çok sayıda ele geçmiştir. Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu amphoralarının örnekleri, Kilikia, Mısır, Lübnan, Mezopotamya ve İran içlerine kadar geniş coğrafi yayılım alanı göstermektedir. Bunlar, genel olarak M.Ö. V.-III. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir<sup>42</sup>. Formun M.Ö. V. yüzyıla tarihlenen en erken örnekleri, Mısır'ın Tell el-Herr kentinde bulunmuştur<sup>43</sup>. E. Gjerstad, bu tip amphoraların Kıbrıs-Klasik I Dönemi'nden (M.Ö. 475-400) itibaren görüldüklerini belirtmiştir<sup>44</sup>. Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu amphoraların üretimi ile yayılımı, Doğu Akdeniz bölgesinin Pers İmparatorluğu hakimiyeti sırasında gerçekleşmiştir<sup>45</sup>.

Silifke Müzesi'ndeki Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu amphoraları, gövde yapılarına göre tipolojik olarak ikiye ayırmak mümkündür. Birinci tipin örneklerinde, ağız kısmının ucu yuvarlatılarak dışa çekilmiştir

<sup>39</sup> Gjerstad 1960, 113-114 fig. 6 no. 9.

<sup>40</sup> Gratien 1997, 61 fig. 7.

<sup>41</sup> Lecuyot 2007, 203 fig. 1 nos. 1-2.

<sup>42</sup> Şenol 2009b, 105-106, 182.

<sup>43</sup> Gratien 1997, 71 fig. 1. 89-97.

<sup>44</sup> Gjerstad 1948, 199, 427.

<sup>45</sup> Zoroğlu 2005, 398-399 fig. 6.

<sup>46</sup> Şenol – Aşkın 2007, 271.

<sup>47</sup> Gjerstad 1960, 113-114 fig. 6 nos. 3-4. Nicosia Müzesi'ndeki örnek için bk. Hadjisavvas 1999, 603 fig. 11.

<sup>48</sup> Stucky 1983, 146 no. 298.

Michal'de M.Ö. V. yüzyılın ikinci yarısına<sup>49</sup> ve Mısır'da Elephantine'de M.Ö. IV. yüzyıla<sup>50</sup> tarihlendirilmiştir. Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu amphoralar, Doğu Akdeniz'deki birçok kentte mezar buluntusu olarak saptanmıştır. Kelenderis'teki mezarlardan çıkan benzer örneklerin tarihi, Attika üretimi seramiklerin yardımıyla M.Ö. 425-375 ve 400-350 yılları arasına verilmiştir<sup>51</sup>. Nagidos'taki nekropol buluntusu, Kıbrıs-Klasik I B (M.Ö. V. yüzyılın sonu-IV. yüzyılın başı) dönemine tarihlenmiştir<sup>52</sup>. Pamphylia Bölgesi'nde yer alan Karaçalı Nekropolü'nde yapılan kurtarma kazısında ele geçen bu formun örneği için de aynı tarihler önerilmiştir<sup>53</sup>. Müzedeki bu örnek, M.Ö. V. yüzyılın sonuna-IV. yüzyılın başı olarak tarihlenmelidir.

Müzedeki ikinci tipi oluşturan amphora, yuvarlatılmış dışa çekik bir ağza sahiptir (Kat. no. 5, fig. 7). Omuzun bittiği noktada belirgin bir çıkıntı mevcuttur. Omuzun gövdeyle birleştiği kesime dik olarak yerleştirilmiş oval kesitli tek kulp görülmektedir. Birinci tipin aksine, ikinci grubun gövdesi, "S" profiline sahiptir. Gövdede çok sayıda yiv yer almaktadır. Kaide ise koniktir. Bu amphoranın astarla kaplı olduğu görülmektedir. Silifke Müzesi'ndeki ikinci tipin benzer örneği, Nayrab'ta M.Ö. V. yüzyıla<sup>54</sup> ve Kıbrıs'ta M.Ö. 400-325<sup>55</sup> yılları arasına tarihlenmektedir. Benzer amphoralardan yola çıkarak bu amphoranın tarihi için M.Ö. 400-325 yılları arası önerilebilir.

#### IV. M 239 Amphorası (Kat. no. 6, fig. 8)

Atina Agorası'ndaki buluntu numarasıyla anılan bu tipin kökenine dair bir bilgi bulunmamaktadır. M 239'ların, Dağlık Kilikia ve Kıbrıs kökenli olan Zemer 41 amphoralarıyla yakın bölgelerde üretilmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Zemer 41 amphoralarının form açısından M 239'ların büyük modelleri olabileceği düşünülmektedir<sup>56</sup>. Zemer 41'in geç versiyonları olarak da kabul edilen M 239 amphorasının kapasitesi yaklaşık 2 litredir. Bu tarz minyatür bir amphorayla özel reçineli şarabın taşınmış olabileceği düşünülmektedir<sup>57</sup>.

Silifke Müzesi'nde, M 239 olarak adlandırılan bir adet amphora tespit edilmiştir (Kat. No. 6, fig. 8). Bu amphora, dışa çekik yuvarlatılmış bir ağza, kısa bir boyna, yivli bir kulpa, silindirik yivli bir

<sup>49</sup> Kapitaikin 2006, 52 fig. 15.8.

<sup>50</sup> Aston 2007, 436 fig. 12.

<sup>51</sup> Zoroğlu 1994, fig. 79; 2008, 1240 fig. 4-5, 7.

<sup>52</sup> Durukan 2007, 35 fig. 97.

<sup>53</sup> Çokay-Kepçe 2006, 70, 146.

<sup>54</sup> Lehmann 1996, lev. 77 no 418/4.

<sup>55</sup> Gjerstad 1960, 113-114 fig. 6 no 5.

<sup>56</sup> Şenol – Kerem 2000, 96 no 20 lev. 18. Zemer 41 amphoraları, Agora G 199, Bengahazi MRA 4, Williams Tip A ve Mau XXVII/XXVIII isimleriyle de anılmaktadır. Batı Dağlık Kilikia Bölgesi'ndeki yüzey araştırmalarında, Zemer 41 amphoralarının üretimini gerçekleştirdiği beş atölye tespit edilmiştir. Rauh 1999, 341 fig. 12. Kilikia dışında diğer üretim alanı ise Kıbrıs'ta Paphos kentidir. Kilikia üretimi Zemer 41'ler, açık pembemsi mikalı ve iyi fırınlanmış özelliği gösterirken, Kıbrıs üretimi örnekler ise sarımsı krem devetüyü rengindedir ve mika yer almamaktadır (Cankardeş-Şenol – Şenol 2003, 124-125). Zemer 41 amphoraları, Dağlık Kilikia ve Kıbrıs'ta M.S. I-IV. yüzyıllar arasında yoğun olarak üretilmiştir. Bu formun en erken örneği, Meroe'de M.S. 55-65 yılları arasına tarihlenen bir mezarda bulunmuştur. Zemer 41 amphoralarının geç versiyonları, kapasiteleri yaklaşık 2 litre olan Agora M 239 olarak adlandırılmıştır. Bu form, Doğu Akdeniz'de Kilikia'daki kentler dışında, Beyrut, Sina Yarımadası, Mısır ve Batı Akdeniz'de Pompei, Atina, Korinthos, Ephesos ve Karadeniz'de ise Tomis gibi önemli merkezlerin Roma İmparatorluk Dönemi'nin ortalarına tarihlenen tabakalarında bulunmuştur. Şenol 2009b, 141-142.

<sup>57</sup> Şenol 2009b, 141.

gövdeye sahiptir. Bu amphoranın kaidesi ise kırıktır. Müzedeki örneğin benzeri, Atina Agorası'nda saptanmıştır. Agora'daki amphora, daha büyük boyutlu olup tarih olarak M.S. IV. yüzyılın sonuna verilmektedir<sup>58</sup>. Korinthos'daki kazı çalışmalarında M 239 amphorasının benzerlerine ait örnekler, M.S. geç III. yüzyıl-erken IV. yüzyıla tarihlenen tabakadan ele geçmiştir<sup>59</sup>. Silifke örneğinin form, boyut ve kapasite açısından yakın bir benzeri, Mersin Müzesi'ndeki amphora çalışmalarında da tespit edilmiştir<sup>60</sup>. Silifke'deki bu örnek, kil ve katkı maddelerinin özelliklerinden dolayı Kilikia üretimi olmalıdır ve M.S. IV. yüzyıla tarihlenmelidir.

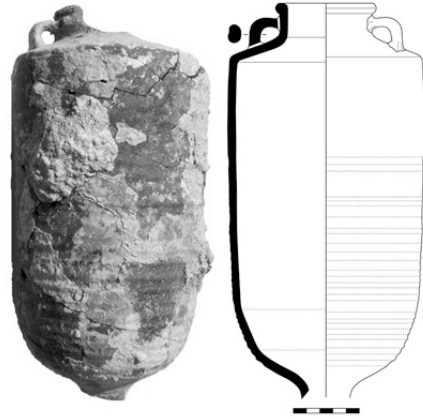


Fig. 8. M 239 Amphorasi

#### V. Late Roman 1 Amphorası B ve C Formları (Kat. no. 7-8, fig. 9-10)



Fig. 9. LR 1 Amphorası B Formu

Silifke Müzesi'nde LR 1 amphoralarının alt gruplarına ait örnekler saptanmıştır. Bunların çoğunluğu, Kilikia Bölgesi ile Kıbrıs'ın kıyı şeritlerinin açıklarındaki batıklarda da ele geçmiştir. LR 1 amphoralarının üretimi, Doğu Akdeniz coğrafyasının farklı bölgelerinde Kilikia<sup>61</sup>, Seleukeia Pieria<sup>62</sup>, Kıbrıs<sup>63</sup> ve Rhodos'ta<sup>64</sup>, kazılar ve yüzey araştırmalarıyla tespit edilmiştir. Formun taklit örnekleri ise Mısır'da<sup>65</sup> ve Tunus'ta<sup>66</sup> bulunmuştur. LR 1 amphoraları, Akdeniz, Karadeniz ve Avrupa'nın iç kısımlarına kadar geniş bir coğrafi alana yayılmıştır<sup>67</sup>. Bu amphora grubunun en erken örnekleri, Kourion'da M.S. 365 yılındaki depremin kalıntıları arasında saptanmıştır<sup>68</sup>. Formun en geç

örnekleri ise Tocra'da ele geçmiştir ve M.S. geç VII. yüzyıla tarihlenmektedir<sup>69</sup>. LR 1 amphoralarının üretimi, M.S. VII. yüzyılın ortalarındaki Arap akınlarıyla sona ermiştir<sup>70</sup>.

<sup>58</sup> Robinson 1959, 106 lev. 28 M239.

<sup>59</sup> Slane 1994, 127, 136 no. 24-26 fig. 6.

<sup>60</sup> Şenol – Kerem 2000, 96 no. 20 lev. 18.

<sup>61</sup> Tarsus, Magarsos ve Aigai: Empereur – Picon 1989, 242 fig. 18; Elaiussa Sebaste: Burrigato *et al.* 2007, 690-691; Soli: Autret *et al.* 2010, 203-207; Korykos: Alkaç 2012, 323-344.

<sup>62</sup> Pieri 2005, 80 fig. 38.

<sup>63</sup> Paphos: Michaelides 1996, 149; Zygi-Petrini: Manning *et al.* 2000, 255; Demesticha 2003, 471-472 fig. 1.

<sup>64</sup> Apollakia: Empereur – Picon 1989, 242 fig. 18.

<sup>65</sup> Saqqara: Ghaly 1992, 168 figs. 16 a-b; Baouit: Marchand – Dixneuf 2007, 316 fig. 21-23; Uyn Musa: Ballet 2007, 625 figs. 1-2; Kellia: Pieri 2007, 615 fig. 15. 2.

<sup>66</sup> Henchir ech Chekaf: Nacef 2007, 583 figs. 3. 21-23.

<sup>67</sup> Pacetti 1995, 278-279 fig. 1; Şenol 2003a, 84; 2003b, 203 fig. 33; Newet – Jackson 2007, 402.

<sup>68</sup> Riley 1982, 116.

<sup>69</sup> Boardman – Hayes 1973, 116-117.

<sup>70</sup> Şenol 2003a, 83.



Silifke Müzesi'nde LR 1 amphoralarının alt grubunu oluşturan B ve C formları mevcuttur. LR 1 B örneğinin ağzı, ucu sivriltilerek dışa çekilmiştir (Kat. No. 7, fig. 9). Ağız altında formun karakteristik özelliği olan çıkıntı bulunmaktadır. Kulplar, yivlidir. Gövde, silindirikdir. Silifke Müzesi'ndeki LR 1 B amphoranın benzer örnekleri, İskenderiye'de M.S. VI. yüzyıla<sup>71</sup>, Antinoopolis'de M.S. VI. yüzyılın sonlarına<sup>72</sup>, Marsilya'da ise M.S. VI. yüzyıla<sup>73</sup> ve Khersonesos'ta M.S. VI. yüzyıla<sup>74</sup> tarihlendirilmiştir. Taşucu Müzesi'ndeki benzer örnek, M.S. V. yüzyıl sonu-VI yüzyıla<sup>75</sup> ve Side Müzesi'ndeki benzer amphora ise M.S. V.-VII. yüzyıllar arasına<sup>76</sup> verilmiştir. Müzedeki LR 1 B amphorası, M.S. VI. ve VII. yüzyıllar arasına tarihlenmelidir.

LR 1 C formunun Elaiussa Sebaste'de, M.S. VI. ve VII. yüzyılın ilk yarısında üretildiği saptanmıştır. Silifke Müzesi'ndeki LR 1 C amphorasının ucu yuvarlatılmış ve dışa çekilmiştir (Kat. no. 8, fig. 10). Kulplar, yivlidir. Gövde silindirik ve yivlidir. Bu formun benzer örnekleri, Elaiussa Sebaste kazılarında M.S. VII. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir<sup>77</sup>. Silifke Müzesi'ndeki örnek için de bu tarihi önermek mümkündür.



Fig. 10. LR 1 Amphorası C Formu

#### VI. Late Roman 4 Amphorası (Gaza Bölgesi) (Kat. no. 9, fig. 11)

Silifke Müzesi'nde, bir adet LR 4 amphorası bulunmaktadır. Bu amphora tipi, Almagro 54, Kuzmanov XIV ve Cartaga LR 4 amphorası olarak da tanımlanmaktadır<sup>78</sup>. Caesarea Hipodromu'nda bulunan LR 4 amphoralara yapılan petrografik analizler sonucunda, bu grubun Gaza Bölgesi'nde üretilmiş olabileceği önerilmiştir<sup>79</sup>. LR 4 amphoralarının atık seramik tabakalarının Negev'in kuzeyinde tespit edilmesi üretimi kanıtlamıştır<sup>80</sup>. Bu grubun amphoraları, M.S. I. yüzyıldan VII. yüzyılın ortalarına kadarki uzun süreçte üretilmiştir. M.S. IV. yüzyıldan itibaren Akdeniz ticaretinde en çok kullanılan amphoralar içerisinde yer almaktadır. Bu amphora grubunun Akdeniz'in doğusu, Batı Karadeniz kıyıları, Güney Fransa ve İtalya'daki kentlere yoğun olarak ihraç edilmesi, tipin geniş bir coğrafi alana yayıldığını kanıtlamaktadır<sup>81</sup>. Fakat diğer buluntu bölgelerine göre bu formun örnekleri, Karadeniz'de sınırlı sayıda ele geçmiştir<sup>82</sup>. LR 4 amphoralarıyla Gaza şarabı<sup>83</sup> ve susam yağının<sup>84</sup> taşındığı anlaşılmıştır.

<sup>71</sup> Şenol 2007, 67 fig. 1; Gabbari Nekropolis'i: Şenol 2003b, 470 no. 4.

<sup>72</sup> Fournet – Pieri 2008, 211 fig. 27 nos. 3, 5.

<sup>73</sup> Bonifay – Pieri 1995, 108 fig. 6 no. 44; Pieri 2005, 74-75 lev. 16; nos. 1, 5, lev. 17 no. 2.

<sup>74</sup> Sazanov 1999, 270 fig. 11 no. 8.

<sup>75</sup> Şenol 2009b, 233 no. 59.

<sup>76</sup> Dündar 2012, 45-46 cat. 5 fig. 5.

<sup>77</sup> Ferrazzoli – Ricci 2007, 677 fig. 2.a.

<sup>78</sup> Peacock – Williams 1986, 198.

<sup>79</sup> Riley 1975, 30.

<sup>80</sup> Regev 2004, 348.

<sup>81</sup> Şenol 2009b, 158-159.

<sup>82</sup> Şenol – Kerem 2000, 88.

<sup>83</sup> Mayerson 1985, 75-78.

<sup>84</sup> Şenol 2009b, 159, 259-260.

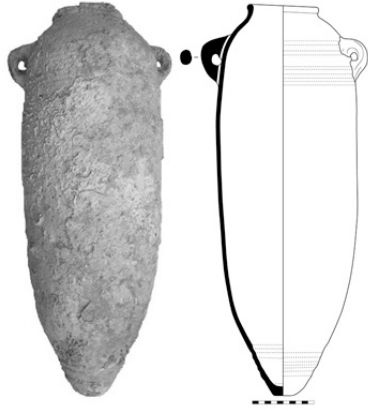


Fig. 11. LR 4 Amphorasi

hiptir. Omuzdan gövdeye geçişte, dik olarak yerleştirilmiş oval kesitli iki kulp görülmektedir. Omuzda yivler bulunmaktadır. Gövde, silindiriktir. Kaide ise yivli ve koniktir. Silifke Müzesi'ndeki LR 4 amphoralarının benzer örnekleri, Ashdod'da M.S. VI.-VII. yüzyıllara<sup>86</sup>, Beyrut'ta M.S. VI.-VII. yüzyılın ortalarına<sup>87</sup>, Tarsus'ta Geç Antikçağ'a<sup>88</sup>, Marsilya'da<sup>89</sup> ve Khersonesos'ta<sup>90</sup> M.S. VI. yüzyılın sonuna ve İskenderiye Greko-Romen Müzesi'nde M.S. VI. yüzyıla<sup>91</sup> tarihlenmiştir. Silifke Müzesi'ndeki LR 4 Tip B amphorayı benzerleri yardımıyla M.S. VI. yüzyılın sonu önerilebilir.

### VII. Mısır Amphorasi/Amphores Egyptiennes (AE) 5-6 (Kat. no. 10, fig. 12)

Mısır amphoraları terminolojisinde Hellenistik Dönem'den itibaren üretilen örnekler, AE (Amphoresin Egyptiennes) olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca literatürde AE 5-6'lar, Egloff 187, Kartaca LR 5, Peacock-Williams 46 ve Riley 4 olarak da anılmaktadır. Buna göre Silifke Müzesi'nde, AE 5-6 olarak tanımlayabileceğimiz bir örnek yer almaktadır. Mısır'da amphora üretiminin M.Ö. VIII. yüzyıldan M.S. X. yüzyıla kadar farklı form ve kil özellikleriyle kesintisiz olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir<sup>92</sup>. Suriye-Filistin amphoraları geleneğindeki AE 5-6, M.S. V. yüzyıldan itibaren Nil Deltası'nın batısında ve güneyindeki alanlarda, İskenderiye'deki Mareotis Gölü'nün güneyinde ve Wadi el Natrun'un doğusunda Kom Billou'daki atölyelerde üretilmiştir. Nil Deltası'nda üretilen AE 5-6'a ait örnekler, açık renkli kalkerli kil özelliği taşırken buna karşın Mısır'ın

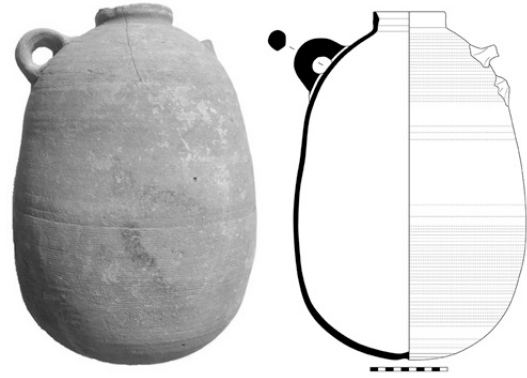


Fig. 12. Mısır Amphorasi AE 5-6

<sup>85</sup> Pieri 2007, fig. 5.

<sup>86</sup> Dothan – Freedman 1967, 34 fig. 14 no. 1.

<sup>87</sup> Pieri 2007, 6 fig. 6.

<sup>88</sup> Jones 1950, fig. 167 no. 835.

<sup>89</sup> Bonifay – Villedieu 1984, 28 fig. 8 no 7; Bonifay – Pieri 1995, 112 fig. 9 nos. 63-65.

<sup>90</sup> Sazanov 2007, 808 fig. 5.20.

<sup>91</sup> Empereur 1998, 398 fig. 13.

<sup>92</sup> Şenol 2010, 141-173.

güneyinde üretilen AE 5-6'lar ise koyu kırmızı renkli alüvyon kile sahiptir. Form, başta Doğu Akdeniz'deki merkezler olmak üzere geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. El-Jedide ve El-Kursi'deki şarap preslerinde bu formun örneklerinin ele geçmiş olması AE 5-6'ların içerisinde şarap taşıdığını kanıtlamaktadır<sup>93</sup>.

Silifke Müzesi'ndeki AE 5-6 formu, dik, yuvarlak ve kademeli ağızdan oluşmaktadır (Kat. no. 10, fig. 12). Kısa bir boyun söz konusudur. Yivli kulplar, dik ve oval kesitlidir. Gövde, torba formundadır. Gövdenin yüzeyi ince yivlerle kaplıdır. Dip ise yuvarlaktır. Müzedeki AE 5-6 formunun benzer örnekleri, Atina Agorası'nda M.S. VI. yüzyıla tarihlenen kontekstlerde ele geçmiştir<sup>94</sup>. Taşucu Müzesi'ndeki örnek de M.S. VI. yüzyıla verilmiştir<sup>95</sup>. Silifke Müzesi'ndeki bu amphoranın tarihi için M.S. VI. yüzyılı önermek mümkündür.

### Sonuç

Silifke Müzesi'nde Doğu Akdeniz'de üretilmiş yedi amphora form grubu tespit edilmiştir. Bu amphoralar; Kilikia, Kıbrıs, Fenike, Gaza ve Mısır'da üretilmiştir. Müzedeki Doğu Akdeniz üretimi örnekler arasındaki en erken örneği M.Ö. VII. yüzyıla tarihlenen Kıbrıs üretimi Sepet Kulplu amphora oluşturmaktadır (Kat. no. 1, fig. 3). Kıbrıs üretimi diğer Sepet Kulplu amphora ise M.Ö. V. yüzyıla verilmektedir (Kat. no. 2, fig. 4). Suriye-Filistin Grubu'na ait amphora, M.Ö. V. yüzyıla aittir ve Fenike Bölgesi'nde üretilmiştir (Kat. No. 3, fig. 5). Bu çalışmada, müzedeki Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu amphoralar, gövde yapılarına göre iki tipe ayrılmıştır. Birinci tipin gövdesi silindirik şekilde uzanmaktadır (Kat. no. 4, fig. 6) ve ikinci tipin gövdesi, "S" profili çizmektedir (Kat. no. 5, fig. 7). Birinci tipe ait amphora, M.Ö. V. yüzyılın sonu-IV. yüzyılın başına ve ikinci tipe ait örnek ise M.Ö. 400-325 yılları arasında tarihlenmektedir. Bu iki amphora, kil ve katkı özelliklerinden dolayı Kıbrıs kökenli olmalıdır.

M.S. IV. yüzyıl içerisinde tarihlenen M 239 amphorasının örnekleri literatürde çok sayıda yer almamaktadır ve bu amphora kil ve katkı özelliklerinden dolayı Kilikia üretimidir (Kat. no. 6, fig. 8). Müzede Geç Antikçağ'da Kıbrıs, Kilikia ve Antiokheia çevresinde yoğun olarak üretilen LR 1 amphoralarının B (Kat. no. 7, fig. 9) ve C (Kat. no. 8, fig. 10) formları saptanmıştır. LR 1 B amphorası, M.S. VI.-VII. yüzyıllara ve LR 1 C ise M.S. VII. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir. LR 1 B ve C'nin kil, katkı ve benzer örnekleri sayesinde, Kilikia üretimi olduğu anlaşılmıştır. M.S. VI. yüzyılın sonuna ait olan Gaza Bölgesi üretimi LR 4 amphorası, bu form grubunun Tip B I sınıfına dahildir (Kat. no. 9, fig. 11). Mısır kökenli olan AE 5-6, M.S. VI. yüzyıla tarihlenmektedir. Mısır kökenli bu amphoranın kalker içermesi ve kil yapısı özelliklerinden dolayı Nil Deltası dolaylarında üretilmiş olmalıdır (Kat. no. 10, fig. 12).

<sup>93</sup> Şenol 2009b, 170-171.

<sup>94</sup> Robinson 1959, 115, M 329-330.

<sup>95</sup> Şenol 2009b, 272, no. 112.

KATALOG<sup>96</sup>

1. Env. No: Müsadere **fig. 3**

Form: Sepet Kulplu Amphora

Köken: Kıbrıs

Yükseklik: 59.0 cm., A. Ç.: ? cm., K. Ç.: 11.0 cm.

Yüzey Rengi: 5 YR 7/6 reddish yellow

Hamur Rengi: 5 YR 7/8 reddish yellow

Hamur Katkısı: Taşçık

Tarih: M.Ö. VII. yüzyıl

Tanım: Amphoranın ağız kısmı korunmamıştır. Bu amphora dikey kesitli yuvarlak sepet kulplara, ovoidal gövdeye ve düz kaideye sahiptir.

2. Env. No: 288 **fig. 4**

Form: Sepet Kulplu Amphora

Köken: Kıbrıs

Yükseklik: 88.0 cm., A. Ç.: 11.8 cm., K. Ç.: 3.4 cm.

Yüzey Rengi: 10 YR 6/3 pale yellow

Astar Rengi: 2.5 Y 8/1 white

Hamur Katkısı: Kalker, kum, taşçık, mika

Tarih: M.Ö. V. yüzyıl

Tanım: Amphora, dışa çekik sivri ağız kenarına, kısa boyuna, dikey kesitli yuvarlak sepet kulplara, silindirik gövdeye ve konik kaideye sahiptir.

3. Env. No: 195 **fig. 5**

Form: Suriye-Filistin Grubu Amphorası

Köken: Fenike

Yükseklik: 46.0 cm., A. Ç.: 10.6 cm., K. Ç.: 3.0 cm.

Yüzey Rengi: 2.5 YR 7/8 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5 Y 8/2 pale yellow

Hamur Katkısı: Kalker, şamot

Tarih: M.Ö. V. yüzyılın ikinci yarısı-IV. yüzyılın başları

Tanım: Amphora, ucu yuvarlatılmış dışa çekik ağza, kısa boyuna, omuzdan gövdeye keskin geçişe, yivli kulplara, gövdenin projeksiyon noktasında yuvarlak kavise ve konik kaideye sahiptir.

4. Env. No: 922 **fig. 6**

Form: Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu Amphora (Tip I)

Köken: Kıbrıs?

Yükseklik: 71.0 cm., A. Ç.: 8.2 cm., K. Ç.: 1.8 cm.

Yüzey Rengi: 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Hamur Katkısı: Kalker, şamot, mika

Tarih: M.Ö. V. yüzyılın sonu.-IV. yüzyılın başı

Tanım: Amphora, ucu yuvarlak yüksek ağız kenarına, kısa boyuna, boyundan gövdeye geçişte çıkıntıya, dik tek kulpa, kulpun çevresinde ince yivlere, silindirik gövdeye ve konik kaideye sahiptir.

5. Env. No: 374 **fig. 7**

Form: Kıbrıs-Kuzey Suriye Tipi Tek Kulplu Amphora (Tip II)

Köken: Kıbrıs ?

Yükseklik: 67.0 cm., A. Ç.: 10.0 cm., K. Ç.: 3.0 cm.

Yüzey Rengi: 5 Y 7/8 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5 YR 8/3 pale yellow

Hamur Katkısı: Kalker, şamot, mika

Tarih: M.Ö. 400-325 yılları arası

Tanım: Amphora, ucu yuvarlak yüksek ağız kenarına, kısa boyuna, boyundan gövdeye

<sup>96</sup> Env. No: Envanter Numarası; K. Yük.: Korunan Yükseklik; A. Ç.: Ağız Çapı; K. Ç.: Kaide Çapı.

geçişte çıkıntıya, dik tek kulpa, kulpun çevresinde ince yivlere, "S" gövdeye ve konik kaideye sahiptir.

**6. Env. No:** 188 **fig. 8**

**Form:** M 239 Amphorası

**Köken:** Kilikia Bölgesi

**K. Yük.:** 29.5 cm., **A. Ç.:** ? cm., **K. Ç.:** ? cm.

**Yüzey Rengi:** 10 YR 4/3 weak red

**Hamur Rengi:** 10 YR 4/6 red

**Hamur Katkısı:** Kalker, taşçık

**Tarih:** M.S. IV. yüzyıl

**Tanım:** Amphora, dışa çekik yuvarlatılmış ağza, kısa boyuna, yivli kulpa, silindirik yivli gövdeye sahiptir Kaide ise korunamamıştır.

**7. Env. No:** 745 **fig. 9**

**Form:** LR 1B Amphorası

**Köken:** Kilikia Bölgesi

**Yükseklik:** 49.0 cm., **A. Ç.:** 9.3 cm., **K. Ç.:** 1. cm.

**Yüzey Rengi:** 2.5 YR 6/8 light red

**Hamur Katkısı:** Kalker, kum, taşçık

**Tarih:** M.S. VI.-VII. yüzyıllar

**Tanım:** Amphora, dışa çekik sivriltilmiş ağza, boyun altında çıkıntıya, yivli kulplara ve silindirik gövdeye sahiptir.

**8. Env. No:** 254 **fig. 10**

**Form:** LR 1C Amphorası

**Köken:** Kilikia Bölgesi

**Yükseklik:** 46.0 cm., **A. Ç.:** 8.0 cm., **K. Ç.:** 1 cm.

**Tarih:** M.S. VII. yüzyılın ilk yarısı

**Tanım:** Amphora, dışa çekik sivriltilmiş ağza, uzun silindirik ve yivli gövdeye sahiptir.

**9. Env. No:** 174 **fig. 11**

**Form:** LR 4 Amphorası (Tip B I)

**Köken:** Gaza Bölgesi

**Yükseklik:** 63.0 cm., **A. Ç.:** 11.0 cm., **K. Ç.:** 6.0 cm.

**Yüzey Rengi:** 5 YR 6/6 reddish yel low

**Hamur Katkısı:** Kalker, kum, taşçık

**Tarih:** M.S. VI. yüzyılın sonu

**Tanım:** Amphora, dışa çekik ağız kenarına, omuzda oval kesitli iki kulpa, silindirik gövdeye, gövdede çok sayıda yive ve konik kaideye sahiptir .

**10. Env. No:** 179 **fig. 12**

**Form:** AE 5-6 Amphorası (Amphores Egyptiennes)

**Köken:** Mısır

**Yükseklik:** 45.0 cm., **A. Ç.:** 8.9 cm., **K. Ç.:** 1.5 cm.

**Yüzey Rengi:** 5 YR 6/6 reddish yellow

**Hamur Katkısı:** Kalker, şamot

**Tarih:** M.S. VI. yüzyıl

**Tanım:** Amphora, dik, yuvarlak ve kademeli ağza, kısa boyuna, yivli dik kulplara, yivli torba gövdeye ve yuvarlak dibe sahiptir.

## BİBLİYOGRAFYA

- Alkaç 2012 E. Alkaç, "Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LR 1 Amphoraları". *Olba* 20 (2012) 323-344.
- Alpözen *et al.* 1995 T. O. Alpözen, A. H. Özdaş – B. Berkaya, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları: Eskiçağ'da Akdeniz Deniz Ticareti*. Ankara 1995.
- Arslan 2010 N. Arslan, *Kilikya Demir Çağı Seramiği. İthal Boyalı Seramikler ve İlişkiler*. İstanbul 2010.
- Aston 2007 A. D. Aston, "Amphorae, Storage Jars and Kegs from Elephantine a Brief Survey of Vessels from the Eighth-Seventh Centuries BC to the Seventh-Eighth Centuries AD". *CCE* 8, 2 (2007) 419-445.
- Aubert 2004 C. Aubert, "Le Commerce Antique en Phénicie d'après les Amphores Locales et Importées de Beyrouth". Eds. J. Eiring – J. Lund, *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean. Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, Athens 26-29 September 2002*. Athens (2004) 31-41.
- Autret *et al.* 2010 C. Autret, R. Yağcı – N. K. Rauh, "Soli/Pompeipolis'te LRA 1 Amphora Fırın Alanı". *Anmed* 8 (2010) 203-207.
- Badre *et al.* 1994 L. Badre, E. Gubel, E. Capet – N. Panayot, "Tell Kazel (Syrie) Rapport Préliminaire sur les 4é-8é Campagnes de Fouilles (1988-1992)". *Syria* LXXI (1994) 259-346.
- Ballet 2007 P. Ballet, "Les Amphores, Kellia II. L'Ermitage Copte QR 195, 2. La Céramique, les Inscriptions, les Décors". *IFAO* 49 (2007) 92-93.
- Bonifay – Villedieu 1989 M. Bonifay – F. Villedieu, "Importation d'Amphores Orientales en Gaule". *BCH* 18 (1989) 17-46.
- Bonifay – Pieri 1995 M. Bonifay – D. Pieri, "Amphores du V<sup>e</sup> au VII<sup>e</sup> s. A Marseille: Nouvelles Données sur la Typologie et le Contenu". *JRA* 8 (1995) 94-120.
- Boardman – Hayes 1973 J. Boardman – J. Hayes, *Excavations at Tocra, 1963-1965: The Archaic Deposits II and Later Deposits. BSA Suppl.* 10. Oxford 1973.
- Burrigato *et al.* 2007 F. Burrigato, M. Nezza, A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, "Late Roman 1 Amphora Types Produced at Elaiussa Sebaste". Eds. M. Bonifay – J. C. Treglia, *Late Roman Coarse Wares, Cooking, Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2. Marseille and Arles, 13-16 April 2005, BAR IntSer* 1662. Oxford (2007) 689-700.
- Calvet 1972 Y. Calvet, *Les Timbres Amphoriques (1965-1970) Salamine de Chypre III*. Paris 1972.
- Calvet 1986 Y. Calvet, "Les Amphores Chyprites et Leur Diffusion en Méditerranée Orientale". *BCH Suppl.* 13 (1986) 504-514.
- Cankardeş-Şenol – Şenol 2003 G. Cankardeş Şenol – A. K. Şenol, "Commercial Ties of Cilicia by Means of Hellenistic and Roman Amphorae". *Olba* 7 (2003) 119-143.
- Cankardeş-Şenol 2006 G. Cankardeş-Şenol, *Klasik ve Helenistik Dönemde Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*. İstanbul 2006.
- Cankardeş-Şenol 2009 G. Cankardeş-Şenol, "Amphoralarda Taşınan Ticari Ürünler ve Pazarlama Teknikleri". Ed. A. K. Şenol, *AETAM'da (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi) Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri*. Mersin (2009) 10-19.
- Cankardeş-Şenol – Alkaç 2007 G. Cankardeş-Şenol – E. Alkaç, "Nagidos'da Ele Geçen Amphora Mühürleri: Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler". Ed. S. Durugö-

- nül, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos. Adalya Suppl.* 6. İstanbul (2007) 297-344.
- Çokay-Kepçe 2006 S. Çokay-Kepçe, *Antalya Karaçalı Nekropolü, Adalya Suppl.* 4. İstanbul 2006.
- Demesticha 2003 S. Demesticha, "Amphora Productions on Cyprus during the Late Roman Period". Ed. Ch. Bakirtzis, *Actes VII<sup>e</sup> Congrès International sur la Céramique Médiévale en Méditerranée. Thessaloniki 11-16 October 1999.* Athens (2003) 469-476.
- Dothan – Freedman 1967 M. Dothan – D. N. Freedman, *Ashdod I. The First Season of Excavation 1962. 'Atiqot VII.* Israel 1967.
- Durukan 2007 M. Durukan, "Nekropol Alanları". Ed. S. Durugönül, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos. Adalya Suppl.* 6. İstanbul (2007) 23-242.
- Dündar 2012 E. Dündar, "A Group of Amphorae from Side Museum and a New Type Amphora: The Lycian Amphora?". *AA* (2012/1) 43-61.
- Empereur – Picon 1989 J. Y. Empereur – M. Picon, "Les Régions de Production d'Amphores Impériales en Méditerranée Orientale". *Amphores Romanes et Storia Economica: Dix ans de Recherche. Collection de l'Ecole Française de Rome* 114. Rome (1989) 223-248.
- Empereur 1998 J. Y. Empereur, "Les Amphores Complètes du Musée d'Alexandrie: Importations et Productions Locales". *BCH Suppl.* 33 (1998) 393-399.
- Ferrazzoli – Ricci 2007 A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, "Elaiussa Sebaste: Produzioni e Consumi di una Città della Cilicia tra V<sup>e</sup> VII Secolo". Eds. M. Bonifay – J. C. Treglia, *Late Roman Coarse Wares, Cooking, Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2. Marseille and Arles, 13-16 April 2005, BAR IntSer* 1662. Oxford (2007) 671-688.
- Fournet – Pieri 2008 J. L. Fournet – D. Pieri, "Les Dipinti Amphoriques d'Antinoopolis". Ed. Guido Bastianini-Rosario Pintuadi, *Antinoopolis I.* Firenze (2008) 175-216.
- Ghaly 1992 H. Ghaly, "Pottery Workshops of Saint-Jeremia (Saqqara)". *CCE* 3 (1992) 161-171.
- Gjerstad 1948 E. Gjerstad, *The Cypro-Geometric, Cypro-Achaic and Cypro-Classical Periods, Greek Geometric and Achaic Pottery found in Cyprus, The Swedish Cyprus Expedition IV, 2.* Stockholm 1948.
- Gjerstad 1960 E. Gjerstad, "Pottery Types, Cypro-Geometric to Cypro Classical". *OpAth* 3 (1960) 105-122.
- Grace 1973 V. Grace, "Imports from Pamphylia". *BCH Suppl.* 1 (1973) 183-208.
- Gratien 1997 B. Gratien, "Tell El-Herr". *CCE* 53 (1997) 71-73.
- Hadjisavvas 1999 S. Hadjisavvas, "Chronique des Fouilles et Découvertes Archéologiques à Chypre en 1998". *BCH* 123 (1999) 599-633.
- Jones 1950 F. F. Jones, "The Pottery". Ed. H. Goldman, *Excavations at Gözli Kule, Tarsus I.* Princeton 1950.
- Kapitaikin 2006 L. A. Kapitaikin, "The Pottery from the IAA Excavations at Tel Michal (Tel Michal)". *'Atiqot* 52 (2006) 21-56.
- Karageorghis 1974 V. Karageorghis, *Excavations in the Necropolis of Salamis III, 3.* Nicosia 1974.
- Lecuyot 2007 G. Lecuyot, "Amphores de la Basse Époque à l'Époque Copte Provenant de Saqqâra, Secteur du Mastaba d'Akhetetep". *CCE* 8, 1. Amphores

- d'Égypte, de la Basse époque à l'époque arabe (2007) 199-206.
- Lehmann 1996 G. Lehmann, *Untersuchungen zur späten Eisenzeit in Syrien und Libanon, Stratigraphie und Keramikformen zwischen ca. 720 bis 300 v. Chr.* Münster 1996.
- Leidwanger 2005-2006 J. Leidwanger, "The Cypriot Transport Amphora. Notes on its Development and Distribution". *Skyllis* 7 (2005-2006) 24-31.
- Manning *et al.* 2000 S. W. Manning, S. I. Monks, D. A. Sewell – S. Demesticha, "Late Roman Type 1a Amphora Production at the Late Roman Site of Zygi-Petrini, Cyprus". *RDAC* (2000) 233-256.
- Marchand – Dixneuf 2007 S. Marchand – D. Dixneuf, "Amphores et Conteneurs Egyptiens et Importés du VII<sup>e</sup> siècle apr. J.-C. Sondages Récents de Baouit (2003-2004)". *CCE* 8 (2007) 309-344.
- Mayerson 1985 P. Mayerson, "The Vine and Vineyards of Gaza in the Byzantine Period". *BASOR* 257 (1985) 75-78.
- Michaelides 1996 D. Michaelides, "The Development of the Cypriote Economy from the Prehistoric Period to the Present Day". Eds. V. Karageorghis – D. Michaelides, *The Economy of Cyprus during the Hellenistic and Roman periods. Nicosia 28-29 April 1996*. Nicosia (1996) 139-152.
- Nacef 2007 J. Nacef, "Nouvelles Données sur l'Atelier de Potiers de Henchir ech Chekaf (Ksour Essef, Tunisie)". Eds. M. Bonifay – J. C. Treglia, *Late Roman Coarse Wares, Cooking, Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2. Marseille and Arles, 13-16 April 2005, BAR IntSer 1662*. Oxford (2007) 581-591.
- Newet – Jackson 2007 L. Newet – M. P. C. Jackson, "Hellenistic Ceramics and Lamps". Eds. N. Postgate – D. Thomas, *Excavations at Kilise Tepe, 1994-98: From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia. Vol I, British Institute at Ankara Monograph 30*. London (2007) 379-430.
- Özdaş *et al.* 2012 H. Özdaş, H. Kızıldağ – E. Okan, "Akdeniz Kıyıları Arkeolojik Sualtı Araştırmaları". *Anmed* 10 (2012) 119.
- Pacetti 1995 F. Pacetti, "Appunti su Alcuni Tipi di Anfore Orientali della Prima età Bizantina Centri di Produzione, Contenuti, Cronologia e Distribuzione". Eds. L. Quilici – S. Quilici-Gigli, *Agricoltura e Commercio Nell'Italia Antica Atlente Tematico di Topografia Antica Suppl. I*. Rome (1995) 273-294.
- Peacock – Williams 1986 D. P. S. Peacock – D. F. Williams, *Amphorae and the Roman Economy: An Introductory Guard*. London 1986.
- Pieri 2005 D. Pieri, *Le Commerce du Vin Oriental, A l'Epoque Byzantine (Ve-VIIe siècles), Le Temoignage des Amphores en Gaule*. Paris 2005.
- Pieri 2007 D. Pieri, "Les Centres de Production d'Amphores en Méditerranée Orientale Durant L'antiquité Tardive: Quelques Remarques". Eds. M. Bonifay – J. C. Treglia, *Late Roman Coarse Wares, Cooking, Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2, Marseille and Arles, 13-16 April 2005, BAR IntSer 1662*. Oxford (2007) 611-625.
- Rauh 1999 N. Rauh, "Dağlık Kilikya Yüzey Araştırma Projesi: 1997 Sezonu Raporu". *AST* 16, 1 (1999) 339-348.
- Rauh 2004 N. Rauh, "Pirated Knock-offs: Cilician Imitations of Internationally Traded Amphoras". Eds. J. Eiring – J. Lund, *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean. Acts of the International Colloquium*



- at the Danish Institute at Athens, Athens 26-29 September 2002. Athens (2004) 329-336.
- Regev 2004 D. Regev, "The Phoenician Transport Amphora". Eds. J. Eiring – J. Lund, *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean. Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, Athens 26-29 September 2002*. Athens (2004) 337-351.
- Riis 1979 P. J. Riis, *Sukas VI: The Graeco-Phoenician Cemetery and Sanctuary at the Southern Harbour*. Munksgaard 1979.
- Riley 1975 J. Riley, "The Pottery from the First Session of Excavation in the Caesarea Hippodrome". *BASOR* 218 (1975) 25-63.
- Riley 1982 J. Riley, "New Light on Relations between the Eastern Mediterranean and Carthage in the Vandal and Byzantine Periods: The Evidence from the University of Michigan Excavations". *Actes Colloque sur la Ceramique Antique Carthage, Carthage, 23-24 Juin 1980*. Carthage (1982) 111-122.
- Robinson 1959 H. Robinson, *Pottery of the Roman Period: Chronology. Agora 5*. Princeton 1959.
- Slane 1994 K. W. Slane, "Tetrarchic Recovery in Corinth: Pottery, Lamps, and Other Finds from the Peribolos of Apollo". *Hesperia* 63, 2 (1994) 127-168.
- Sazanov 1999 A. Sazanov, "Les Amphores 'LA 1 Carthage' Dans la Region de la Mer Noire". Ed. Y. Garlan, *Production et Commerce des Amphores Anciennes en mer Noire: Colloque international organisé à Istanbul, 25-28 mai 1994*. Paris (1999) 265-279.
- Sazanov 2007 A. Sazanov, "Les Amphores Orientales d'Epoque Protobyzantine au Nord de la Mer Noire: Chronologie et Typologie". Eds. M. Bonifay – J. C. Treglia, *Late Roman Coarse Wares, Cooking, Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry 2. Marseille and Arles, 13-16 April 2005, BAR IntSer 1662*. Oxford (2007) 803-815.
- Singer-Avitz 1989 L. Singer-Avitz, "Local Pottery of the Persian Period (Strata XI-VI)". Eds. Z. Herzog et al., *Excavations at Tel Michal, Israel*. Tel Aviv (1989) 115-144.
- Stucky 1983 A. R. Stucky, *Ras Shamra Leukos Limen, Mission Archeologique de Ras Shamra*. Paris 1983.
- Şenol – Kerem 2000 A. K. Şenol – F. Kerem, "İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora". *Olba* 3 (2000) 81-114.
- Şenol 2003a A. K. Şenol, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*. Ankara 2003.
- Şenol 2003b A. K. Şenol, "The Amphoras from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2". Eds. J. Y. Empereur – M. D. Nenna, *Nécropolis 2, Etudes Alexandrines* 7. Cairo (2003) 191-211.
- Şenol 2004 A. K. Şenol, "Kıbrıs'da Amphora Üretimi". *İdol* 23 (2004) 10-14.
- Şenol – Aşkın 2007 A. K. Şenol – E. Aşkın, "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri". Ed. S. Durugönül, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos. Adalya Suppl. 6*. İstanbul (2007) 241-297.
- Şenol 2007 A. K. Şenol, "A Statistical Essay on the Distribution of Imported Amphorae Finds of the CEAlex Salvage Excavations". *CCE* 8, 1. Amphores d'Egypte, de la Basse époque à l'époque arabe (2007) 57-75.
- Şenol 2009a A. K. Şenol, "Ticaret ve Amphoralar". Ed. A. K. Şenol, *AETAM'da (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi) Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri*. Mersin (2009) 24-27.
- Şenol 2009b A. K. Şenol, "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Ed. A. K.

- Şenol, *AETAM'da (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi) Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri*. Mersin (2009) 100-319.
- Şenol 2010 A. K. Şenol, "Hellenistik Dönem'de Mısır'da Amphora Üretimi". *Olba* 18 (2010) 141-175.
- Zoroğlu 1994 L. Zoroğlu, *Kelenderis I. Kaynaklar, Kalıntılar, Buluntular*. Ankara 1994.
- Zoroğlu 1996 L. Zoroğlu, "1995 Yılı Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları". *KST* 17 (1996) 261-276.
- Zoroğlu 2005 L. Zoroğlu, "Kelenderis in achämenidischer Zeit". Eds. B. Brandt, V. Gassner – S. Ladstatter, *Synergia Festschrift für Friedrich Krinzinger Band II* (2005) 395-400.
- Zoroğlu 2008 L. Zoroğlu, "Kelenderis ve Karaçalı Nekropollerini: Klasik Çağa Ait İki Mezarlık Hakkında Düşünceler". Eds. İ. Delemen *et al.*, *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı Euergetes II*. İstanbul (2008) 1235-1246.
- Zoroğlu *et al.* 2009 L. Zoroğlu, M. Dillon, D. Yakınlar – N. Rauh, "Anamur Arkeoloji Müzesi'ndeki amphora Araştırmaların Raporu". *AST* 26, 2 (2009) 33-50.